

Prof. zw. dr hab. Hanna Markiewicz
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa

Recenzja dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Joanny Falkowskiej

Dr Joanna Falkowska swoją drogę edukacyjną związała z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika. Tytuł magistra pedagogiki uzyskała w 2007 roku. Praca magisterska pt. *System wychowawczy jezuitów i pijarów w świetle literatury historyczno-pedagogicznej. Analiza porównawcza*, została napisana w Zakładzie Historii Edukacji UMK w Toruniu pod kierunkiem prof. dr hab. Władysławy Szulakiewicz. W 2011 roku Rada Wydziału Nauk Pedagogicznych UMK nadała jej stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki. Podstawą uzyskania stopnia była rozprawa pt. *Wychowanie narodowe w Galicji w okresie autonomii (1860-1918)*. Promotorem rozprawy była prof. dr hab. Władysława Szulakiewicz, zaś recenzentami prof. dr hab. Stefania Walasek i prof. dr hab. Aleksander Nalaskowski.

Po uzyskaniu stopnia doktora w roku akademickim 2011/2012 pracowała w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku, a od 1 października 2012 roku do chwili obecnej jest zatrudniona na stanowisku adiunkta na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Działalność naukowa

1. Granty naukowe

Habilitantka od 2018 roku uczestniczy w pracach zespołu (jako wykonawca), który otrzymał grant w konkursie pt. *Szlakami Polski Niepodległej*. Kierownikiem zespołu badawczego jest dr hab. Aneta Bołdyrew z Uniwersytetu Łódzkiego. Temat opracowywany w ramach prac zespołu to: *Edukacja, oświata i wychowanie w kształtowaniu polskiej nowoczesności i niepodległości w latach 1905-1918*. Grant będzie realizowany do 2023 roku. Ponadto w latach 2008-2018 realizowała indywidualne granty na UMK. Dotyczyły one następujących tematów: *Koncepcje wychowania narodowego w Galicji w latach 1860-1918. Twórcy – idee – popularyzacja: Myśl pedagogiczna Anastazji z Jelowickich Dzieduszyckiej (1842-1890); Rozwój polskiej myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku. Twórcy i idee; Recepcja niemieckiej myśli pedagogicznej w twórczości polskich autorów XIX wieku* (Grant naukowy JM Rektora UMK na prowadzenie kwerend naukowych przy Polskiej

Misji Historycznej w Würzburgu); *Kobiety w pedagogice. Projekty edukacyjne drugiej połowy XIX i początków XX wieku*; *Nauczyciel – wychowawca w myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku*; *Idee wychowania religijno-moralnego w polskiej myśli pedagogicznej drugiej połowy XIX i początków XX wieku*. Poza tym Habilitantka w Autoreferacie podaje, że uczestniczyła w pracach trzech zespołów, które przygotowały wnioski grantowe. Pierwszy z nich nt. *Myśl pedeutologiczna w zaborze austriackim. Twórcy – idee – kontynuacje*, w konkursie w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki (moduł *Badacz* 1.1, 2013 rok), drugi wniosek pt. *Wkład nauczycieli galicyjskich w rozwój polskiej myśli pedagogicznej XIX i początkach XX wieku* (moduł *Tradycja* 1.b, 2015 rok) i trzeci, nt. *Edukacja instytucjonalna w Rzeczypospolitej od XVI do XVIII wieku. Rekonstrukcja sieci szkół średnich i wyższych* (2016 rok). W wyniku postępowania konkursowego projekty ostatecznie nie otrzymały dofinansowania.

2. Konferencje i seminaria naukowe

Bogato przedstawia się jej aktywność naukowo- organizacyjna. Dr Joanna Falkowska jest aktywnym uczestnikiem życia naukowego, czego przejawem jest jej udział w licznych konferencjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora brała udział w 17 krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. Były one organizowane w Warszawie, Krakowie, Toruniu, Szczecinie, Olsztynie, Przemyślu, Gdańsku, Łodzi, Białymstoku. Należy podkreślić, że bierze udział nie tylko w konferencjach historyków wychowania, ale i pedagogów, historyków i religioznawców. Uczestniczyła dwukrotnie w: Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich (16-19.09.2009, Olsztyn i 17-21.09.2014, Szczecin), dwukrotnie w Ogólnopolskim Zjeździe Pedagogicznym (22-23.10.2010, Toruń i 19-21.09.2013, Gdańsk), oraz dwóch Kongresach Religioznawczych (12-15.09.2011, Toruń i 14-16.09.2011, Toruń).

Poza tym współprzewodniczyła obradom w sekcji na: Sympozjum Historii Edukacji nt. *Polskie reformy oświatowe w nurcie europejskich przemian społecznych, politycznych i kulturowych*, które odbywało się w ramach XIX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich (17-21.09.2014, Szczecin) oraz sekcjom podczas konferencji naukowych nt: *Działalności Oficyn Wydawniczych na rzecz edukacji, szkolnictwa i oświaty w XIX i XX wieku* (15-16.10.2014, Łódź); *Biografie pedagogiczne-konteksty źródłowe*, (11.05.2015, Toruń) i konferencji *Pamięć w pedagogice* (1-2.03.2016, Toruń).

3. Udział w komitetach organizacyjnych konferencji i sympozjów

Do momentu złożenia dokumentacji wchodziła w skład 10 komitetów organizacyjnych

zjazdów, kongresów, konferencji i seminariów oraz sekcji. Należała do komitetów organizacyjnych: Sekcji Historii Edukacji nt. *Największych wyzwań edukacyjnych od średniowiecza do współczesności* na XVIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich (16-19.09.2009. Olsztyn), VII Ogólnopolskiego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego pod hasłem *Po życie sięgać nowe... Teoria a praktyka edukacyjna* (22-23.09.2010, Toruń), Sekcji IV nt. *Postmodernizm i tradycja?* (22-23.09.2010, Toruń), Sympozjum Historii Edukacji nt. *Polskie reformy oświatowe w nurcie europejskich przemian politycznych, społecznych i kulturowych*, na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich (17-21.09.2014 Szczecin), sympozjum nt. *Badania historyczne w pedagogice. Konteksty źródłowe* (8.12.2014, Toruń); sympozjum nt. *Polska myśl pedagogiczna II połowy XX wieku i początków XXI wieku. Stan badań - kierunki poszukiwań - projekty badawcze* (6.12.2016, Toruń). konferencji: nt. *Biografie pedagogiczne – konteksty źródłowe* (11.05.2015, Toruń); *Pamięć w pedagogice* (1-3.03.2016, Toruń); *Nauczyciele. Zasłużeni - niedocenieni – zapamiętani* (20.09.2017, Kraków), V Międzynarodowym Kongresie Religioznawczym nt. *Religie w dialogu kultur* (14-16.09.2017, Toruń). Warszawa 12.10.2018 konferencja poświęcona stuleciu odzyskania przez Polskę niepodległości organizowana przez Katedrę Historii Wychowania APS n.t. *Szkolnictwo, opieka i wychowanie w Polsce 1918-2018*.

4. Udział w komitetach i radach redakcyjnych czasopism i serii naukowych oraz towarzystwach naukowych

Wchodzi w skład redakcji czasopisma „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, które ukazuje się nakładem Wydawnictwa Naukowego UMK, jest jego sekretarzem od 2013 roku. W tym okresie ukazało się 7 zeszytów czasopisma. Z kolei od 2014 roku jest sekretarzem serii „Pedagogika Toruńska” od tego roku, ukazało się dotychczas 9 tomów w tej serii.

Dr J. Falkowska uczestniczy też w pracach organizacji skupiających historyków wychowania. Od 2011 roku jest członkiem Zespołu Historii Wychowania przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, pełniąc funkcję sekretarza zespołu i administratora jego witryny internetowej. Z kolei od 2013 roku jest członkiem Towarzystwa Historii Edukacji. Została wybrana członkiem Komisji Rewizyjnej THE na kadencję 2016-2020. Od trzech lat kieruje też Toruńskim Kołem Towarzystwa Historii Edukacji, pełniąc funkcję jego przewodniczącej.

Działalność dydaktyczna i w zakresie popularyzacji nauki

Pozytywnie należy ocenić jej działalność dydaktyczną. Opracowała programy nauczania dla takich przedmiotów jak: *Historia wychowania*, *Twórcy polskiej myśli pedagogicznej*, *Pedeutologia*. Prowadziła seminarium dyplomowe, którego tematyka dotyczyła głównie: historii myśli pedagogicznej, dziejów instytucji oświatowych i biografistyki edukacyjnej. Wypromowała 50 prac licencjackich z zakresu pedagogiki oraz recenzowała 72 prace dyplomowych pisanych pod kierunkiem toruńskich historyków wychowania. Realizowała cykl wykładów monograficznych i fakultatywnych nt. *Dziecka w dawnej Polsce*. Podejmowała aktywność na rzecz popularyzacji nauki. Jest autorką wykładu dla *Włocławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku* nt. *Dziecko w dawnej Polsce*, prezentowanego w 2012 roku. W roku 2014 wzięła udział w XIV Toruńskim Festiwalu Nauki i Sztuki współtworząc dwie imprezy festiwalowe: *Bajkowe oblicza współczesnego Torunia, czyli w kręgu legend grodu Kopernika* oraz *O zatracaniu godności niewieściej, czyli śladami emancypacji kobiet polskich*. Od 2017 roku współorganizuje spotkania z cyklu: *Dzieje pedagogiki toruńskiej* na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu, których celem jest prezentacja serii naukowych, czasopism i publikacji, pracowników naukowych WNP UMK. Inną formą popularyzacji badań naukowych był audiobook, który ukazał się z okazji jubileuszu jednej z toruńskich szkół. Podstawą do zrealizowania tego projektu była praca dyplomowa, która powstała pod jej kierunkiem.

Opieka naukowa nad studentami i w charakterze promotora pomocniczego

W roku akademickim 2011/2011 była opiekunem praktyk pedagogicznych dla studentów kierunku Pedagogika w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej we Włocławku w ramach programu *Dobra praktyka najlepszym nauczycielem*. Pełniła też funkcję opiekuna I roku studentów na kierunku Pedagogika w PWSZ we Włocławku. Na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w latach 2012-2014 była opiekunem praktyk pedagogicznych nad studentami Wydziału Filologicznego UMK. Pełni funkcje promotora pomocniczego w przewodzie doktorskim Pani Małgorzaty Kucharskiej, która przygotowuje rozprawę doktorską pt. *Program edukacyjny „Płomyka” w latach 1917-1939 w Dolnośląskiej Szkole Wyższej*.

Staże naukowe i wyjazdy studyjne

Habilitantka w latach 2014-2017 odbywała staże naukowe i wyjazdy studyjne w Polsce i za granicą. Był to pobyt w Polskiej Misji Historycznej na Uniwersytecie w Würzburgu. Wyjazd ten był związany z realizacją projektu badawczego pt. *Recepcja niemieckiej myśli pedagogicznej w twórczości polskich autorów XIX wieku*. Ponadto odbyła wyjazd studyjny do Wilna., którego celem były kwerendy biblioteczne i archiwalne. Dwukrotnie przebywała na miesięcznych stażach naukowych w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego i Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Recenzowanie publikacji w czasopismach naukowych

Zrecenzowała trzy artykuły w „Rocznikach Pedagogicznych” vol. 9 (2017) poświęconych myśli pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego: *Koncepcja ochrony bł. Edmunda Bojanowskiego; Wychowanie patriotyczne w koncepcji Edmunda Bojanowskiego i możliwość jego zastosowania we współczesnej szkole; Zabawa dziecka w wieku przedszkolnym w koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego*.

Działalność organizacyjna na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika

Bierze aktywny udział w działalności organizacyjnej na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu. Przejawem tej działalności jest członkostwo w Radzie Wydziału Nauk Pedagogicznych (w kadencji 2016-2020), Komisji ds. kształcenia (2013-2016), Wydziałowej Komisji Wydawniczej w kadencji 2017-2020, gdzie pełni funkcję sekretarza.

Nagrody i wyróżnienia

Za osiągnięcia naukowe była kilkakrotnie nagradzana. Otrzymała wyróżnienie za pracę doktorską w Ogólnopolskim Konkursie Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji, Nagrodę im. Profesora Czesława Majora w edycji 2010-2012. Za wyróżniającą się rozprawę doktorską pt. *Wychowanie narodowe w Galicji w okresie autonomii (1860-1918)* otrzymała również nagrodę na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK w Toruniu. Była dwukrotnie nagradzana przez JM Rektora UMK. W 2015 roku otrzymała nagrodę indywidualną III stopnia JM Rektora UMK za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej i

organizacyjnej, zaś 2017 roku indywidualne wyróżnienie, także za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej i organizacyjnej.

**

Dorobek naukowy

Problematyka zainteresowań naukowych dr Joanny Falkowskiej dotyczy: historii polskiej myśli pedagogicznej (głównie XIX i początków XX wieku), biografistyki pedagogicznej, pedeutologii historycznej, źródeł w badaniach historyczno-pedagogicznych, oraz dziejów historii wychowania, traktowanej jako przedmiot badania i nauczania. Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała cztery monografie (jedną współautorską), dwie prace pod redakcją (jedną jako współredaktorka), siedemnaście artykułów, sześć recenzji i artykułów recenzyjnych oraz sześć sprawozdań. Ponadto dwa artykuły poświęcone myśli pedagogicznej zostały przyjęte do druku. Habilitantka swoje teksty publikuje w pracach zbiorowych oraz periodykach naukowych z listy B i C takich jak: „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, „Biuletyn Historii Wychowania”, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Pedagogika”, „Studia Paedagogica Ignatiana”, „Paedagogia Christiana”, „Wychowanie w Rodzinie”.

Jej prace były cytowane w polsko- i angielskojęzycznych tekstach naukowych. Liczba cytowań : 8. Indeks Hirscha wynosi 2.

1. Główne osiągnięcie naukowe

Jako główne osiągnięcie naukowe Habilitantka przedstawiła prace pt. *Ambasadorki wychowania. Poglądy pedagogiczne polskich kobiet w II połowie XIX i początkach XX wieku*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2018, ss.360. Recenzentem wydawniczym była prof. Stefania Walasek.

Praca dr Joanny Falkowskiej to nietuzinkowa, obszerna (360 s.) publikacja, na którą złożyło się siedem rozdziałów [*Analiza terminu wychowanie (r.1)*, *Wychowanie moralne jako kształcenie charakteru (r.2)*, *Wychowanie religijne a przygotowanie do życia wartościowego (r.3)*, *Wychowanie umysłowe propagowaniem postaw wobec nauki (r.4)*, *Wychowanie estetyczne i jego doniosłość w kształceniu wrażliwości na piękno (r.5)*, *Wychowanie fizyczne a zdrowie jednostki (r.6)*, *Idee wychowawcze w propozycjach reform szkolnych (r.7)*], wstęp, zakończenie, bibliografia, aneks, indeks nazwisk. We wprowadzeniu Autorka przeprowadziła analizę terminologii i zakresu tematycznego pracy a także stanu badań nad pedagogicznymi poglądami

kobiet II połowy XIX i początków XX wieku, ukazując przy tej okazji cele działalności wychowawczej oraz instytucje je realizujące.,

Przyjęta przez Joanna Falkowską struktura pracy polega na wyodrębnieniu poszczególnych problemów i ukazaniu na tym tle opinii i rozważań przywoływanych w tekście autorek, prezentujących swoje poglądy pedagogiczne na wychowanie młodego pokolenia, głównie dziewcząt i kobiet. Przy czym charakterystycznym elementem każdego rozdziału jest wprowadzenie, w którym Joanna Falkowska odnosi się również do rozumienia pojęć pedagogicznych przez współczesnych pedagogów i historyków wychowania. Np. pisząc o wychowaniu moralnym, religijnym, estetycznym, fizycznym - we wstępie do rozważań historycznych - przywołuje publikacje M. Łobockiego, S. Jasionka i innych, wydane w początkach XXI stulecia, co daje czytelnikowi możliwość zwrócenia uwagi na różnice lub podobieństwa w interpretacji tych kwestii w II połowie XIX wieku i początkach XXI.

W tej obszernej publikacji, Autorka poddała analizie poglądy pedagogiczne Felicji Boberskiej, Anastazji Dzieduszyckiej, Cecylii Plater Zyberk, Izabeli Moszczeńskiej, Zofii Kowerskiej, Walerii Marrene—Morzkowskiej, Jadwigi Zamoyskiej, Antoniny Machczyńskiej, Marii Ilnickiej, Lucyny Mioszewskej, Marii Weryho, Kazimiery Bujwidowej, Anieli Szycówny i innych znaczących w kulturze II połowy XIX wieku postaci kobiet, wskazujących i postulujących modyfikację anachronicznych poglądów, niepasujących do rzeczywistości schyłku XIX w. i intensyfikację wysiłków w kierunku nowoczesnego i użytecznego społecznie wychowania, młodego pokolenia Polek i Polaków, co było szczególnie ważne, z narodowego punktu widzenia, w czasach im współczesnych. Autorki prezentowały określony kod kulturowy i były znane z osiągnięć na polu pedagogiki (znane nauczycielki – Anastazja Dzieduszycka, Cecylia Plater Zyberk - twórczyni znanej pensji dla dziewcząt), publicystyki (M. Ilnicka- długoletnia publicystka „Bluszczu” i innych czasopism kobiecych), literatury dla dzieci i młodzieży (W. Marrene-Morzkowska). Zatem była to w tamtych czasach, grupa reprezentatywna dla omawianych zagadnień, co nie oznaczało, że w zaprezentowanych poglądach pedagogicznych przywołanych autorek, panowała pełna zgoda, bowiem akcentowanie poszczególnych składników wychowania różniło się, w zależności od reprezentowanego światopoglądu,. Jednak wspólną, dla wszystkich, płaszczyzną porozumienia była konieczność kształtowania charakteru, umiłowanie prawdy,

wychowanie w poczuciu obowiązku wobec społeczeństwa i pracy na jego rzecz; wychowanie obywatela – patrioty, niezależnie od płci.

Praca dr Joanny Falkowskiej jest publikacją napisaną na podstawie dziewiętnastowiecznych i dwudziestowiecznych źródeł, zarówno archiwalnych, jak i prasowych, a także wielu opracowań. Szczególnie cennymi wydają się być źródła rękopiśmienne, zbierane w Bibliotece Jagiellońskiej, Ossolineum, i Litewskiej Bibliotece im. Eustachego i Emilii Wróblewskich. Autorka wykonała mrówczą pracę zbierając rozrzucone w różnych czasopismach dziewiętnastowiecznych, artykuły „ambasaderek”, dotyczące szeroko rozumianego wychowania i oświaty, czytając korespondencję, sięgając do ówczesnie obowiązujących przepisów oświatowych. Praca napisana została piękną polszczyzną, co dodatkowo podnosi jej walory.

Szczególne wartości pracy dr Joanny Falkowskiej zawiera się w całościowym ukazaniu poglądów pedagogicznych znaczących kobiet epoki, tym bardziej, że temat ten do tej pory stanowił „białą plamę” w historii wychowania. Szkoda jednak, że dr J. Falkowska wymieniając po raz pierwszy nazwiska „ambasaderek” nie podawała ani w przypisach, ani w bardzo przyzwoicie sporządzonej i imponującej bibliografii, pełnych imion, ograniczając się tylko do pierwszej litery. Nie umniejsza to w żadnym zakresie wartości pracy, tym bardziej, że publikacja Habilitantki wydobywa z mroków historii kobiety, o których do tej pory niewiele słyszało, a jeszcze mniej znało ich poglądy pedagogiczne.

2. Inne publikacje naukowe

Bardzo interesującą, z poznawczego punktu widzenia jest publikacja dr J. Falkowskiej, zatytułowana *Przeciw marzycielstwu – działalność edukacyjna Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej (1842- 1890)* wydawana w oficynie naukowej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014 roku. Habilitantka w czterech rozdziałach przybliżyła nieznaną szerszemu ogółowi postać Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej- niestrudzonej działaczki na rzecz nowoczesnego, zgodnego z europejskimi trendami kształcenia dziewcząt, jako pilnej potrzeby wobec polityki oświatowej zaborców po upadku powstania styczniowego. Poza życiorysem Dzieduszyckiej, Autorka omówiła jej działalność pisarską, ideał kobiety- rozpisany na poszczególne role, które do płci żeńskiej tradycyjnie należały, w tym jej miejsce w społeczeństwie. W ostatnim, czwartym rozdziale dr J. Falkowska zawarła poglądy na

kształcenie kobiet, a w szczególności zaprezentowała nie tylko opracowany przez Dzieduszycką program nauczania, ale również wskazówki dotyczące zawodu nauczycielskiego, ówczesnie popularnego wśród kobiet. Postulowała edukację dziewcząt ze wszystkich warstw społecznych, widząc popełniane w tym zakresie błędy. Była autorką projektu programu edukacji dziewcząt. Jej wizja kobiety to osoba posiadająca odpowiedni zasób wiedzy, umiejętności, zaradna życiowo, spełniająca się w roli żony, matki, pracownika, *w pełni świadoma swych praw i obowiązków*.¹

O silnych związkach z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika i zainteresowaniu Autorki macierzystą uczelnią świadczy napisana wspólnie z dr Dorotą Grabowską- Piękosz *Historia Wychowania na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika* wydana w 2018r w Toruniu. Autorki podzieliły pracę na trzy części w których kolejno omówiły genezę i rozwój nauk pedagogicznych w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika przypominając, iż tworzyli tę uczelnię, po II wojnie światowej, naukowcy Wilna i Lwowa, co oznaczało zachowanie ciągłości nauki i tworzenie silnych podstaw przyszłej placówki dydaktyczno-badawczej. W części pierwszej ukazano drogę jaką musiała przejść historia wychowania (Zakład Historii i Teorii Wychowania, Zakład Historii Oświaty i Wychowania, Zakład Historii Wychowania i Myśli Społecznej, Zakład Historii Edukacji) aby osiąść na stałe w Katedrze Historii Myśli Pedagogicznej. Na wszystkich etapach historii specjalności przywołani zostali jej kierownicy, działalność naukowo-dydaktyczna, osiągnięcia zespołowe i indywidualne, współpraca środowiskowa, także zagraniczna. Część trzecia to ciekawe wspomnienia zebrane wśród znaczących pracowników toruńskiej pedagogiki. Szczególnie ciekawy jest wywiad, przeprowadzony z prof. Aleksandrem Nalaskowskim, który barwnie opowiedział o swojej interesującej drodze do kariery naukowej, trudach, jakie musiał pokonać, pasjach i zainteresowaniach. Publikacja uzupełniona jest aneksem i bibliografią.

Konkluzja

Ogólna ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Joanny Falkowskiej pozwala z całą pewnością stwierdzić, że jest ona dojrzałym pracownikiem naukowym, posiada niezbędne umiejętności metodologiczne. Jej pisanstwo naukowe odznacza się sumiennością, dążeniem do wydobycia najistotniejszych elementów omawianych zagadnień, umiejętnością zarówno analizowania, jak i syntetyzowania zebranych

---

¹ Joanna Falkowska, *Przeciw marzycielstwu. Działalność edukacyjna Anastazji z Jełowickich Dzieduszyckiej (1842-1890)*, Toruń 2014 s. 38

materiałów. Przedstawiona powyżej ocena pozwala skierować wniosek o nadanie dr Joannie Falkowskiej stopnia doktora habilitowanego, tym bardziej, że przedstawiony dorobek wypełnia wszystkie kryteria Ustawy z dnia 14 marca 2003r o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz. U 2016 z późniejszymi zmianami). W związku z tym popieram wniosek o nadanie dr Joannie Falkowskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie – pedagogika.

Warszawa, 8 listopada 2018r

Hanna Markiewicz

